

УДƏБИЯТ Һ ИНЧƏСƏНƏТ

1934-чү ИЛДӨН ЧЫҚЫР

«ЛИТЕРАТУРА И ИСКУССТВО»

Азәрбајҗан Јазычылары Иттифакы Һ Азәрбајҗан ССР Мədəријәт Назаратынын органы

Орган Союза писателей Азербайджана и Министерства Культуры Азербайджанской ССР.

№ 3 (1308) | Шәбә, 16 январь 1965-чи ил | Гимнәти 4 гөлпик.

Искал Рафибәјлинин «Нəтәвни клубунда шәр кечес» алыи әсәрлрин бир зәғә охушун ону ууш муьдәт узуну билмә. Әһмика ирисалар әрхәнәдә поэзияни бәјүк мәрәбәтәдә әсәни, онуьла јашын һәссәс бир янышкы — шәирин әуәнүҗ сүратиғни кәркәк елар. О арха чәркәзләдә отуьрү, шәр индиәвир, әдлу-әтәвкү ширәлләрин гәндинада үтүр, кәһ севиләр, гимнәтләр кәһ фәрәһләннәр, кәһ да һәҗәчәдиләннәр, Әсәрдин ајдын әтүр ки, бу исәни нәчә илчә бир үрәјин сәһибәдәр в ә о, индиәвир шәирләрдә нә гәдәр бәјүк һәссәсәлидә јазышыл!

Шәирин «Дәнизин сәси кәлир» адыи јени китабындакы ән јахшы шәрһәрләрдә дә һадисәләрдә, прәдметләрдә, бу вә ја кәһ мәзууьларә белә һәссәс бир мүнасибәт вәрдир. Баларда илк јасәнин бұдәғийни көрән кими һәҗәчәкләнән, әдләрини әнә доғру узатып, сәмәә вәрәкә, гыьаләр, мәнә вәрәкә... дөјән шәирин сәси-ләдә һәссәсәлиғи дүјямәк әтмәк. Бу шәрһәрләрдә гәјрә-әди һеч нә йәкдүр, ајдач тәһәтә, кәләтләр бәсләнән мәрәбәтлән сәмики ифадәсә вәрдиьр.

Көчә көрөләнши һәфәси илә әләнәдә сөһәрә килән ојаг гәлән шәир шикәят әтмир, шәирин әлван ирисалары гәндинадә үтсә дә, шәир һәјәдә, бу мәсүм көрпәни тәбәсүү-мүдә көрүр. Јахуд һолландиядаы аларында, гүьрөтдә әлән чыкылар онуи үрәјиндә бир дәрәдә, гәзә чевәриләр.

Мән Јухуа дуна олурәм
кичиләр,

Чырып гәндәләрәм
јердән үзүлүрәм,
Кениш-кениш һәсаларда сәб чәкән
Дуьраһлар гатарына дүзүлүрәм!
Хәјјилдән, аруздән, дүшүнчәдән дөҗә-
дөҗә рәманет бир әһвал-руһијяни

төрәннүк үчүн бу ирисалар чох мәһиәтләр! Бунлары һәссәс үрәјә мәһик олмадын дөјәк гәјрә-чүкүкдүр.

Өтирәд јү кәчәсиндә һәмә јәтсә дә, шәирин јухусу әршә чәкидир, чүкки онуи гәндинадә парәһат дүјуьлар вәрдир, кәһ е'дән әуәнәчәк јанын гәһрәмәһини, кәһ хәстә бир әләнни хәтәрләјиди. Елә бу дүшүнчәләр онуи јухусуна мәнә әтүр. Ирисәмкә дәршәтәри шәирин һәссәс үрәјиндә гәзәби әкс-сәдә доғруур, о да өз гәзәби сәсийә үчәдир. Башга бир шәрһәрдә дүјүдә төвә кәлән бир чыгәһни сәсийә индиәвир, бу сәс онуи үчүн сөгәмәләрин ән шәирини, нөгәмәләрин ән күчлүсү» әтүр. Кәһ да үзәг јердән кәлән гәһәһиәләр — Перу мугәһсин Имкә Сумакын мәһәлләтлән сәси Н. Рафибәјлинин гәзәбиндә шәрһәр чевириләр. Бу үзәг, дәд индә сәси әләннәр онуи үчүн сү кимә ајдындыр, чүкки «азәдлэг нөгәмәләр һәр јердә бир индиәвир». Аја-рәли машында тәләсән шәрһәрт бәчмәси, бүтүн бөһәријяте дүшүпән, Кәрәм кими јанак Нәзім һикмәт әрәб гыьа Чәмкәд, зәһмәтин ләззәтчи дүјәк әктрися, дүјүдәдә әл чәкәб әвәү мәһкүм едән раһибә, чәһәхәрдә дөјүшүшү, илдә икс әскәр төбәсыны сәуйнән бир гыьа шәирин дүшүндүрүр, ону титрәтәр, үрәјини әһтизәзә кәтирәр.

Ирәдән
мәтинидир, Чәмилә, мәтиниди,
Вотандә гул олмағ чәтинидир, Чәмилә, чәтинидир.

Шәирин бәјүк, узун бир мәрәбәтлән вәрдир: Исан! Одуьр ки, јухуьрыда әдләрә чәкидән әдәмкәләрә гәришнә о, сәй дәрәчә һәссәсәдир, гәјҗәкешдир, оьалар үчүн јаныр, сәвинчигини, гәһмиәни, ишикени, арузусуи төрән-

„Дәнизин сәси кәлир“

нүм едир, кәһ шәддәһәр, кәһ гәзәб-ләһәр. С. С. Ахундовуи Гараха гыьыны, А. Чеховуи Ваққасын, В. Гүьөгүн Гәрәшнукуи хәтәрләрдә нә инди дә дүјүдә белә әтүр һәјәт кендирин ушагларын әддугуни дөјән шәир

Тәнид вә библиографија

оьалар, бу балаларә мұрачәят едәрәк, вә сәмкәк арузуьларын билдирәр. Јадын ајаглары, шүпүн әдләрә гыьа-дырмағ үчүн шәирин, ишигы, иттә үрәјини һәрәтинин белә вәрмәјә вәһишәләрдир. Бу арузулар Н. Рафибәјлинин исәна бәсләдир, шәјҗәт мәрәбәтдә, гәјҗәдә, шәрһәртәдә доғру. Одуьр ки, шәирин сәјҗәддин «Мән сәки сәвирәр, инсан» ифадәси чох гәһи вә сәмики сәсийәдир.

Шәир исәнни фәрәһлән, азад, хөһүк-хөһүк көрәкәк истәјир. Сүһл, азәдлэг, сәәдәт арузуьлары синасиндә ашыб-дашыр. Бу арузулар китабадакы бир чох шәрһәртин әсәс лейтмотиви әтүр. О истәјир ки, дүјүдә инсанлар мәрһибән гәрәдәк кими јашасын, нә әнлән бир хәлд, нә ач бир ушағ, нә ала көзүндә јаш олсун, һәр јери шәһ нөгәмәли гуш сәсләри бүрүсүн.

Н. Рафибәјли аналарә чох мұрачәят едир, онларын һәгг сәсийә инәм бәсләјир, сүһл, сәәдәт, азәдлэг инәмиә гәндиналары ајаға гәлмәгә дәһи-дәһә чәтирәр. Белә нәһиб дүјуьлар онуи иттиҗан-сәйәси шәрһәртиндә, хусусәнлә харичи өлкәләрдә әддугуи заман јадздығы шәрһәрләдә гәһә алымышындир.

Китаба «Облудачин әрмәлән кечә» адыи бир шәрһәр вәрдир. Шәрһәр анын дүјуьлары таби, чәһип вәришәдир. Белә әсәни јанәк үчүн мәнә ала сәһәк — шәирин һәзин-һәзин төрәннүк етдире би әрмәлән кечә

Кәрпәјә, өвәдә анын бәсләдир сәһи сә мәһәбәт китабадакы бағга әсәрләрдә дә өз әксини тапмадыр. Ләрик, әдәмә бир шәрһәр сәлән гәдәм кәзәләрини нә сәһәрә бәһәдәр шәир, «чичәкләнән кәччә нәсилләр гүьүб едән аналардән јадикәрип» — дөјүр. Ала инсәләр Н. Рафибәјлинин шәрһәртиндә инәндиырчы, табики пә чәһәмәдир. Умушҗәтлә, белә шәрһәрләрдә шәирин мұрафәғәјҗити дәнәк бәрәкәдир.

Часини көрәкәк ләһәмдир. Шәир, өтдүлән әрмәләрә, һәзин мөшәдјяны хәтәрләрдән бир әһләнкә өз кәдрини нөвдә едә билмишдир. Шәрһәр инкиси һиссәсиндә бу һәһәлик иттир, инәм долу, мәрәбәт долу бир ритм јараныр.

шәирин дүјуьлары әкс әлүмүшдүр. О «мән сүкүт истәвирәм, сүкүт мазар кимидир» дөјәрәк нәчә өз гәндинадә дөјдә, балкә дә һәјәт емиг илә јаша-јан јухуьларә әдәмкәлрин фикрини ифадә етмишдир. Јахуд, сәвдә тәһна отуьраркән ону кәдәр алыр, бу заман отаға икки пионерин кәлмәси, оьаларын кәзәриндә јанак һәјәт ишмәләр шәирин әһвал-руһијясини гәндинадә нөгүб кәлән сәмкәк дүјуьлары мәһсүздүр. Шәир, бу дүјуьларыны гәһәкә әләрәк өз инкәләриндән бәһәрдығы гәдәр истифадә етмиш, гүьвә вә истәдәдны бүтүр-дүкдә шәрһәр вәрмәјә чәһимшидир.

Н. Рафибәјли, дәһилән јашадығы шәһәс дүјуьларынын да шәрһәр чевир-мәјдән чәһимшидир. Белә шәрһәрләдә һәһәкәк сәсийәдир.

Республикамызыя кәччә, истәдәдлә рәс-самларын ичтиҗамҗийәсини јени әсәрләри илә севиндириләр. Шәһәрдә: Нәһиг Рәв-јәния «Вотәкә гүьүб гәндинадә» әсәрини ре-продуксиясыны көрү-сүнүз.

Н. Рафибәјли Азәрбајҗан классиес шәрһәр әһләнләрин дәнәк етдире, кәһ гәзәл, кәһ гәһиш, кәһ кәраәм јазыр. Оьабәттә, бу, тәҗдир әуәмәли бир һәлдир. Бунуьла јанәши, онуи һәмә вә сәрбәст вәзи илә јадздығы шәрһәрләдә вәрдир. Бу исә шәирин фөрмә јанкәриәкәлијяне чиди фикир вәрди-јинә дәнәләт едир.

Китабадакы шәрһәртин һәмкәм ејни сәвийәдә дөјәдир. Буна баһмә-јарәк, оьалары бирәшдирән үчүми бир чәһәт вәрдир: бүтүн бу әсәрләр дүшүнүн, јашајан, парәһат әли, вәчһиб, хәйрхәл бир инсан һәссәс үрәјиндән нөгүб кәлән сәмкәк дүјуьлары мәһсүздүр. Шәир, бу дүјуьларыны гәһәкә әләрәк өз инкәләриндән бәһәрдығы гәдәр истифадә етмиш, гүьвә вә истәдәдны бүтүр-дүкдә шәрһәр вәрмәјә чәһимшидир.

Төғри МӘҺМҮД